

Орлова О. В.,*кандидат культурології, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»***Доній В. С.,***аспірант кафедри світової літератури та культури імені О. Мішукова Херсонського державного університету, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»*

ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИМОГ

Анотація. Статтю присвячено проблемі формування крос-культурної професійної компетенції студентів у процесі навчання іноземної мови, що є основою глобального розуміння культури і сприяє ефективному міжкультурному діалогу та взаєморозумінню. Аналізується роль проєктної діяльності у формуванні крос-культурної професійної компетенції майбутніх фахівців у контексті сучасних освітніх вимог.

Ключові слова: крос-культурна професійна компетенція, проєктна діяльність, міжкультурна комунікація, мовленнєві вміння і навички, полікультурне середовище.

Постановка проблеми. У зв'язку з інтеграцією України до європейського освітнього простору актуальності набуває проблема формування крос-культурної компетенції випускників вузів, що виявляється у здатності вільно орієнтуватись у складних соціокультурних обставинах, здійснювати повноцінні контакти з представниками інших країн і культур у різних сферах людської діяльності, здійснювати обмін досягненнями культур, налагоджувати безпосередні контакти між державними інститутами та суспільними рухами різних країн, співпрацювати у міжнародних наукових, культурних, творчих, соціальних проєктах та активно реалізовувати особистісний потенціал у професійній та творчій діяльності.

Встановлення крос-культурних відносин із країнами зарубіжжя, участь у культурно-освітніх програмах вимагають від сучасної освіти певної відповідальності за підготовку фахівців, яка виявляється у мобільності студентів та викладачів. Необхідність спілкування, потреба у взаєморозумінні та продуктивній співпраці, у свою чергу, спонукають до міжкультурної комунікації, яку неможливо реалізувати без володіння практичними знаннями, вміннями та навичками спілкування, що спонукає до пошуку ефективних підходів у процесі навчання іноземних мов.

У сучасній практиці широко використовується термін «компетенція», що у перекладі з латинської (*competentia*) означає коло питань, у яких людина обізнана, володіє знанням і досвідом. Дефініція «компетенція» передбачає рівень оволодіння знаннями, навичками, вміннями, здібностями та досвідом. Це поняття характеризує рівень підготовленості, є інтегрованим показником професійного рівня фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування крос-культурної компетенції студентів досліджували

Г. Антипова, Ж. Войнова, О. Донських, І. Морковіна, Ю. Сорокін, С. Тер-Мінасова. На їхню думку, навчання спілкуванню між людьми різних націй стає можливим завдяки розумінню і врахуванню соціокультурного чинника, зокрема національних, специфічних особливостей різних компонентів культур комунікантів. До останніх належать (компоненти культур-комунікантів): 1) традиції, звичаї, обряди; 2) побутова культура; 3) художня культура; 4) «національні картини світу» – особливості мислення.

Мета статті полягає у дослідженні проблем формування крос-культурної професійної компетенції студентів у контексті сучасних освітніх вимог. Зокрема, маємо на меті проаналізувати метод проєктів як чинник формування крос-культурної професійної компетенції, визначити його роль та значення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Рівень здатності до адекватного міжкультурного спілкування визначається як сукупність таких умінь: умінь використовувати специфічні для певної культури мовні одиниці, що вивчаються під час побудови мовного акту, зокрема, вміння використовувати лексичні одиниці, що містять у собі соціокультурну інформацію у ситуації міжкультурного спілкування, враховуючи при цьому національно-культурну специфіку вербальної і невербальної комунікативної поведінки; вміння запобігати культурним конфліктам, викликаним відмінностями ціннісних систем і етносоціокультурних настанов у власній культурі та культурі носіїв англійської мови. Таким чином, міжкультурна компетенція учасника міжкультурного спілкування англійською мовою складається із лінгвістичного та культурного компонентів.

Лінгвістичний компонент містить:

1) знання:

– лексичних одиниць із національно-культурною семантикою англійської мови (слів і словосполучень, що відображають особливості природно-географічного середовища, політичної структури суспільства, суспільно-політичного життя, власних імен, скорочень, а також слів, що позначають специфічні особливості побуту, звичаїв, традицій; фразеологічних одиниць, крилатих висловів);

– граматичних структур, специфічних для англійської мови;

– відповідностей між мовними одиницями рідної та англійської мов (наприклад, способів передачі реалій рідної мови англійською);

2) навички:

- використання мовних одиниць з національно-культурною семантикою при побудові мовного акту англійською мовою;
- вибору мовної форми й способу її вираження в залежності від характеру мовленнєвого акту;
- слухо-вимовні навички коректного оформлення культурно-маркованого мовного та мовленнєвого матеріалу в процесі міжкультурної взаємодії англійською мовою;
- коректного вживання англійською мовою лексичних одиниць, що позначають культурні реалії;
- коректного впізнавання безеквівалентної лексики;
- граматичні навички коректного вживання культурно-маркованого мовного та мовленнєвого матеріалу англійською мовою;
- графічні навички коректного вживання культурно-маркованого мовного та мовленнєвого матеріалу англійською мовою;
- орфографічні навички коректного вживання культурно-маркованого мовного та мовленнєвого матеріалу англійською мовою.

3) уміння:

- використовувати мовні одиниці англійської мови при побудові мовного акту;
- використовувати лексичні одиниці, що містять у собі соціокультурну інформацію, символи, реалії, артефакти, комунікативні кліше, граматичні засоби вираження, які мають соціокультурні властивості, в ситуації міжкультурного спілкування англійською мовою;
- правильно обрати стиль мовлення, підпорядкувати форму висловлювання цілям спілкування, вживаючи при цьому найбільш ефективні мовні та немовні засоби;
- формулювати свою думку англійською мовою, самостійно висловлювати свої думки, наміри й почуття, представляти свою позицію як носія рідної культури;
- інтерпретувати реакції носіїв англійської та інших мов на мовні вчинки.

4) здібності:

- інтерпретувати значення мовних одиниць, що позначають культурні реалії, в ситуаціях спілкування англійською мовою з представниками інших культур;
- вибудовувати дискурс відповідно до риторичних традицій англійської мови адекватно ситуації міжкультурного спілкування, що передбачає коректне вираження англійською мовою ціннісних та етносоціокультурних настанов рідної культури й культури носіїв англійської мови [2, с. 67].

Культурний компонент містить:

знання:

- загальних відомостей про Британію (географічне положення, природні умови, адміністративний поділ, пам'ятки тощо);
- відомостей про державний устрій Британії, партії, основні засоби масової комунікації, освітні заклади, а також про міжнародні контакти, громадські рухи, молодіжну субкультуру;
- того, як представники англійської та інших культур ставляться до базових категорій культури (часу, простору, влади тощо);
- системи цінностей і етносоціокультурних настанов носіїв англійської мови і культури;
- відмінностей між ціннісними системами та етносоціокультурними настановами в рідній культурі, носіїв англійської та інших мов;

- знання ритуально-етикетних правил носіїв англійської та інших мов;
- соціокультурних особливостей вербальної і невербальної комунікативної поведінки носіїв англійської мови.

навички:

- інтерпретації зумовлених культурою компонентів невербальної комунікативної поведінки;
- невербальної комунікативної поведінки відповідно до етносоціокультурних настанов носіїв англійської та інших мов; уміння:
- використовувати знання про Британію у ситуації міжкультурного спілкування англійською мовою (про її географію, економіку, політичний устрій, освіту тощо);
- враховувати національно-культурну специфіку вербальної та невербальної комунікативної поведінки під час побудови дискурсу міжкультурного спілкування англійською мовою;
- порівнювати рідну культуру і культуру носіїв англійської та інших мов, розмірковуючи при цьому над своєрідністю та відмінностями цих культур;
- запобігти культурним конфліктам, викликаним відмінностями ціннісних систем і етносоціокультурних настанов у власній культурі та культурі носіїв англійської та інших мов;

здатність:

- бути медіатором культур, тобто здійснювати міжкультурне спілкування англійською мовою, зберігаючи власну культурну ідентичність і не порушуючи культурних традицій носіїв англійської та інших культур, що передбачає здатність толерантного ставлення до ціннісних систем і етносоціокультурних настанов інших культур [2, с. 68].

Зауважимо, що провідна роль у формуванні крос-культурної компетенції належить комунікативній спрямованості процесу навчання іноземної мови в вузі, водночас велике значення мають когнітивні процеси, що відбуваються у свідомості студентів.

У сучасній практиці навчання іноземним мовам у вищій школі широко використовуються аудиторні групові інтерактивні заняття (рольові ігри, ділові ігри, моделювання, тренінги, case study, квести, майстер-класи, метод мозкового штурму (brainstorming), презентації, сторітеллінг, метод проектів).

На нашу думку, слід акцентувати увагу на методі проектів, його перспективності в навчанні майбутніх фахівців сфери культури. Адже цей метод спрямований на формування крос-культурної компетенції студентів, які вивчають англійську мову. Основними складниками проектного методу, що сприяють формуванню ефективної міжкультурної комунікації, є:

- мовний матеріал;
- теми;
- ситуації;
- автентичні тексти;
- комплекс вправ, знання, навички, вміння та здібності, що дозволяють мовній особистості брати участь у спілкуванні англійською мовою [1, с. 45].

Практичний курс «Іноземна мова» викладається протягом I – II курсів, водночас студенти вивчають такі професійно-орієнтовані і фундаментальні дисципліни: «Історія зарубіжної культури», «Історія української культури», «Історія мистецтв», «Історія туризму», «Індустрія дозвілля і розваг», «Культурологія», «Соціально-культурне проектування», «Майстерність актора», «Теорія та історія дозвілля», «Анімаційні-ігрові технології у дозвіллі». Інтеграція теоретичних і практичних

знань, здобутих під час вивчення зазначених дисциплін, та володіння іноземною мовою дає можливість підготувати і презентувати різні види проєктів. Так, наприклад, студентам пропонується продемонструвати свою компетентність, готуючи різні види проєктів відповідного тематичного спрямування: *інформаційні* – “Outstanding Personalities of Ukraine”, “Famous People of English-Speaking Countries”, “Ideals, Values and Group Identity”, “National Values in Ukraine and ESCs”, “Gesture-Loving Nations”, “Multilingual Internet”, “Outstanding Artists of Ukraine and ESCs”; *рольові* – “Shopping”, “Lifestyle and Culture”, “Tour around The World”, “Booking the Hotel Room”, “Modern and Ancient Wonders of the World”, “Eating Habits Around the World”; *ігрові* – “Quizzes”, “Guess the Person”, “Tree of Wishes”, “Travel and Culture”; *дослідницько-пошукові* – “Cross-Cultural Understanding”, “Popular Places of Ukraine”, “Popular Events and Festivals in Ukraine and ESCs”; *культурологічні* – “What is Culture”, “Traditions and Customs of English-Speaking Countries”, “Subcultures”; *екологічні* – “World Savers”, “Save Our Earth”; *проєкти самоосвіти і самовиховання* – “When in Rome, do as the Romans do”, “Features of Character”, “Let us not be blind to our differences - but let us also direct attention to our common interests and the means by which these differences can be resolved”; *пізнавальні* – “Cultural differences: Rules of Behavior for Different Nationalities”, “National Stereotypes”; *практично-орієнтовані* – “Christmas”, “Easter”, “Tips for Foreign Visitors to Ukraine”, “Famous Parks and Gardens of Ukraine and ESCs”, “World Famous Museums and Galleries”, “Modern Interactive Museums”; *літературно-творчі* – “Seasons”, “If I Were...”, “Non-Verbal World of Gestures”, “Cinema in Modern Life” та інші.

Зазначимо, що практична цінність виконання певної проєктної роботи базується на активізації і вдосконаленні різних мовленнєвих умінь та навичок (практика усного мовлення, навички письма, пошукове та аналітичне читання, аудіювання), розвитку комунікативних здібностей, навичок роботи з аудиторією тощо. Успіх будь-якого проєкту залежить від факторів викладача та студентської мотивації до участі в ньому. Головне педагогічне завдання полягає у створенні умов для розуміння студентами мети проєкту, забезпеченні професійної підтримки і контролю, підтримці будь-якої ініціативи, орієнтуванні студентів на вибір завдання та методів його виконання, за яких вони б почувалися максимально комфортно, відчували зацікавленість у підготовці та презентації своєї роботи. Викладачеві слід прокоментувати виконану роботу, проаналізувати позитивні риси, визначити мовленнєві, логічні і змістовні помилки та недоліки, надати можливість їх виправити і доопрацювати [2, с. 120].

Висновки. Отже, можемо зробити висновки, що проєктна діяльність ідеальна для різнорівневих груп, оскільки кожне завдання може бути виконане студентами, які мають різний рівень підготовки. У процесі проєктної діяльності студенти реально спілкуються між собою у навколишньому просторі англійською мовою, допомагають активізувати практичні навички та знання, набуті на заняттях із професійно-орієнтованих дисциплін, таким чином вони моделюють на практиці майбутню професійну діяльність. Проєкти дозволяють отримати не лише нові знання, а й певний соціальний досвід.

Необхідно зазначити, що сьогодні теми проєктів найчастіше стосуються практичних ситуацій, що є актуальними для реального життя. Це вимагає залучення знань студентів не лише з одного предмета, а й із різних галузей, стимулює до систематичного творчого мислення, вироблення навичок дослідницької роботи. Завдяки цьому відбувається природна інтеграція знань та формується крос-культурна професійна компетенція.

Література:

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова. – М. : Аркти-Глосса, 2000. – 192 с.
2. Григорян А.В. Реализация лингвосоциокультурного компонента содержания языкового образования на основе кросс-культурного подхода: английский язык, языковой вуз : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / А.В. Григорян. – М. : 2010. – 243 с.
3. Крылова Н.Б. Культурология образования / Н.Б. Крылова. – М. : Нар. образование, 2000. – 272 с.
4. Сафонова В.В. Социокультурный подход в обучении иностранным языкам / В.В. Сафонова. – М. : Высшая школа, 1991. – 305 с.
5. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В.В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – 237 с.
6. Black J., Mendenthal M. Cross-cultural training effectiveness: a review and a theoretical framework for future research / J. Black ; M. Mendenthal ; Academy of Management review. – 1990. – Vol. 15. – P. 113–136.
7. Fiedler F. The culture assimilator: an approach to cross-cultural training / F. Fiedler, T. Mitchell, H. Triandis // Journal of Applied Psychology. – 1971. – Vol 55. – P. 95–102.

Орлова Е. В., Доний В. С. Формирование кросс-культурной профессиональной компетенции средствами проектной деятельности в контексте условий современной высшей школы

Аннотация. В статье раскрываются проблемы формирования кросс-культурной профессиональной компетентности будущих специалистов в процессе изучения иностранного языка, что является основой для глобального понимания культуры и способствует эффективному межкультурному диалогу и взаимопониманию. Анализируются роль проектной деятельности в формировании кросс-культурной профессиональной компетенции будущих специалистов в контексте современных условий, представляемых к высшему образованию.

Ключевые слова: кросс-культурная профессиональная компетенция, проектная деятельность, межкультурная коммуникация, языковые умения и навыки, поликультурная среда.

Orlova O., Doniy V. Cross-cultural professional competence forming by means of project activities in modern higher educational institutions

Summary. The article deals with the problems of cross-cultural professional competence formation with the future specialists in the process of foreign language learning. It is considered to be the basis for global culture understanding and contributes intercultural dialogue and understanding. The role of project activities in cross-cultural professional competence formation with the future specialists in the context of modern higher education demands is analysed.

Key words: cross-cultural professional competence, project activities, intercultural communication, language skills, polycultural environment.